מת על ה„כנענים"

בוצת ה„כנענים" לכותרות
תיה הנחפזות שאין לה
זקוקים להכחשות כאלה
קשר בין הקבוצה ובין

ה מפעם לפעם בפרסום
ים. מאחר שלא הציבור
זה האמיתית של הקבו־
לחוגים ואנשים שונים,
אף מתנגדים להם. ישנה
כנענים" את כל גילויי
אותו של הדור הצעיר
שייך התואר לקבוצה
זר שנים.

וצה קטנה של אנשים.
כותרת המשנה היתה
הצרפתי, שמה של
ית למחצה, שהקימה

ב־משפחה רחוק של
ציונר קיצוני בקרב
התגשם אישית עם
החליט לצאת לפעו־

תורות הלאומניות

ה„
ג
ת
ו
:

ם באמרי־
אלית, אך
להתפרש

וק. אולם
ה לזרוק
תורה של
קבע ברג־
ה, ואילו
ראל הוא
„ציוניסטי
לי שיהיה
פורמלית,

היסטוריה
אסיאתי־
ממקורבי
סופו של

. אוריאל
43 שהש־
ארץ מיד
ה בכמה
ת.

הרביז־
ד תזכיר
ית „עב־
לשלטון

תה זאת
בעיקרה

מבני הגולה. אילם התזכיר לא הגיע כלל לדיון בועידה. כי בדיוק בשעת הועידה שוחרר ממחנה הריכוז אברהם („יאיר") שטרן, שעלה לאולם הועידה ברחוב נחלת־בנימין, תל־אביב, הקים מהומה גדולה ופתח בהשתלשלות שהובילה לפילוג אצ"ל ולהקמת לח"י. במהומה זו נשכחו אירי שלח ותזכירו.

בסוף 1940 פרש שלח מן הצ"ח והקים קבוצה עצמאית משלו. הוא קרא לה הועד לגיבוש הנוער העברי. ועד זה התעטף באיצטלה של חשאיות ואלמוניות, הוציא חוברות בלי כתובות ובלי שמות של מחברים. התיאוריה הכללית:

היהדות היא עדה דתית.

ילידי הארץ הם עם חדש, עם העברים, שאין לו שום קשר עם העדה היהודית, אלא הנהו המשך ישיר של העם העברי הקדום (עד גלות בבל).

העברים הם בעלי ארץ עבר, עד נהר פרת, ואין ליהודים הזכות להגר לארץ (אלא בהסכמת העברים, ככל אדם אחר המהגר לארץ זרה).

העברים החדשים יחזקו את הדת היהודית, המסורת היהודית והתרבות היהודית, יחד עם הציונות.

דגל העם החדש הוא דגל תכלת ארגמן, צבעי מלכות ישראל הקדומה, ועליו האות אל"ף העברית הקדומה, העשויה קרני שור, סמל בעל הכנעני.

סופר צעיר ממציא פולחן

החוברת הראשונה של הועד לגיבוש עוררה רוגזה רבה כמעט בכל חוגי היישוב. אולם גרעין האומה החדשה, הנוער העברי, שהיה או עסוק בענייני הגיוס, בהקמת הפלמ"ח וב־

מחתרת, נשאר אדיש לתיאוריה המופשטת. תורות רומנטיות, שחיפשו שרשים בעבר רחוק, לא עוררו הד בלבו של דור שהיה אדיש כמעט במידה שווה לתולדות שבתאי צבי ולדברי הנביא אליהו. בהיותו מטבעו דור מעשי, מעדיף את המעש על העיון ומבקש לעצמו דרכי הגשמה, לא מצא בתורת הועד לגיבוש דרך מעשית לכל פעולה שהיא.

בכל זאת ריכז הועד סביבו כתריסר בחורים צעירים, בעלי רמה ניכרת, כמעט כולם משוררים או אומנם שדוקא הצד הרומנטי שבה את לבם. בין אלה היו הפסל יצחק דנציגר (שנטש מאז את הארץ ועבר לאנגליה), המשורר אהרן אמיר, הפסל בנימין תמוז והעתונאי אברהם רימון. מלבד אורי שלח היו כולם בערך בני 22.

אולם חיש מהר התבלטה החולשה המהותית של התורה, שלא היתה לה כל מסקנה מעשית, פוליטית, צבאית או חת־ישבותית. הועד שקד על שבריו, מקוריו התחלפו תכופות, לא עלו מעולם על קומץ זעיר. ממיסדיו נשארו נאמנים לו בפועל רק אירי שלח עצמו, ותלמידו הנאמן, אהרן אמיר.

הדבר שהפך את החוג לפיקנטי ומעורר עניין בא דוקא מצד אויביו. מחבר צעיר בשם מתי מגד, שנפגש עם אנשי החוג בפלמ"ח (לפני שסולקו משם) והתקרב לזמן־מה לרעיו־נותיו, הפיץ עליו את הבדותה שהחוג ערוך פולחן כנעני, בו רוקדים הבחורים מסביב לעשתורת ערומה. בדותה טפ־שית זו מצאה לה מהלכים בחוגי כסית, גרמה לכך שעתונ־אים מבקשי סנסאציות נדבקו עד היום לשם „כנעניב". אנשי החוג עצמו ראו תמיד בשם זה מילת גנאי.

השלטון לידי ה„הגנה"

הועד לגיבוש השתתק מאפס כוחות. אולם בסוף 1946 קם חוג אחר, לא קשור אליו במאומה, אשר העתונות הד־ביקה גם לו את התו הכנעני, גרמה בזאת גם להחיאה זמנית של הועד לגיבוש.

החוג החדש קרא לעצמו ארץ ישראל הצעירה, אך נודע ברבים בשם כתב־העת שהוציאו, במאבק. הוא עורר משך

תקופה קצרה הד רחב מאד, גרם לויכוח בכל העתונים, נכתבו עליו תוך כמה חדשים קרוב למאה מאמרים ורשימות, אחדים מהם בידי ותיקי העתונאים שהגיבו עליו בשלילה קיצונית.

במאבק, שגם הוא הוצא על־ידי חוג קטן מאד*, היה במידה מסויימת פרי הרוח התוקפנית של הדור הצעיר. שנדל בינתיים בארץ. דור זה החל מגיע להישגים ניכרים בשטחים רבים אך דוכא על־ידי בני הדור הקשיש, שלא נתנו לו להת־קדם ברוב המקצועות והתיחסו בזילזול לרוחו החדשה. במאבק סעך שצעירים אלה הם נושאי תרבות חדשה, ארצ־ישראלית־מקורית, שונה מתרבות אבותיו מפני שהצעירים חונכו בגוף־ילדות ובתנאי־חיים שונים לחלוטין מאלה של האבות. אולם בניגוד לאנשי הועד לגיבוש לא שם במאבק את הדגש על מקום הלידה, והוא גם דחה את הלאומניות הגזעית והרומנטית שחיפשה קשרים מסתוריים עם העבר הרחוק.

החידוש האמיתי של במאבק היה שהוא חיפש מסקנות מעשיות מתורתו. מסקנה אחת היתה שעל הדור הצעיר בארץ, באמצעות ארגון ההגנה של אז, ליטול לידי את הכוח הפו־ליטי ביישוב („כל הסמכויות למגיני היישוב"), כדי להעמיד את מלחמת השחרור על בסיס המוני מאורגן.

מסקנה שניה: הדור החדש הוא אסיאתי, שוחף טבעי לדור הצעיר הערבי בכל ארצות המרחב, שיחד אתו עליו להקים תנועה מהפכנית „שמית" למיגור המשטר הקיים בק־רב הערבים והיהודים כאחת ולהקמת פדרציה שמית גדולה. תורה זו סוכמה בחוברת מלחמה או שלום במרחב השמי, שהופיעה חודשיים לפני המלחמה, ואשר תרגום תמציתה הופץ בכל רחבי המרחב. ביפו קמה קבוצה ערבית קטנה מקבילה. כשפרצה ה־מלחמה התגייסו אנשי במאבק, והקשר בינ־הם נתפרק.

ארץ הפרת ומי־ג'ור אנגלי

הניגוד העמוק בין שריד הועד לגיבוש ובין אנשי במאבק התבלט מיד עם פרוץ ה־מלחמה. אף כי אנשי במאבק התגייסו והצ־טרפו ברובם ליחידות קרביות, ובחלקם גם נפצעו, הרי לא השתנה יחסם החיובי אל ה־ערבים. אחדים מהם השתתפו בעיבוד תזכיר למפקדת ההגנה, בו הציעו לפתוח במערכה של מלחמה פסיכולוגית שיפריד בין המשט־רים הערבים ובין הנוער הערבי המתקדם כדי להפוך את המלחמה בין העמים למלח־מת אזרחים מהפכנית בקרב הערבים עצמם. תכנית זו לא נתקבלה, אולם תורת במאבק על הצורך בהקמת תנועה כל־מרחבית למי־גור המשטרים הקיימים ולשילוב מדינת יש־ראל במסגרת של איחוד שמי גדול, נשארה אקטואלית.

אותה שעה גיבשו הכנענים תוספת לתו־רתם, שנבעה בהכרח מהתפתחות מחשבתם עד אז. באמצע המלחמה החלו בפרסום כתב־עת חדש בשם אלף, בו טענו שאין עם ערבי בנמצא, שתושבי המזרח התיכון (בלשונם „ארץ הפרת" או „ארץ העברים") הם שבטים חסרי לאומיות. העם העברי החדש, המורכב מבני ארץ־ישראל, חייב להטיל את מרותו על כל הארץ הזאת, לאפשר לתושביו להפוך לעברים. השלב הראשון בתהליך זה הוא שבירת דת האיסלם והמסורת הערבית, תוך שיתוף פעולה בין העברים ובין המיעוטים השונים במרחב.

מתנגדי הכנענים ראו בתורה זו הכשרת קרקע לאימפר־יאליזם עברי, ואולי אפילו סוליל־דרך לתנועה פאשיסטית. אולם נמצאו שוב כמה צעירים, משוחררי המחתרת, שהצטר־פו לקבוצה. עמוס קינן היה אחד מהם. אולם כשנוכח לדעת שדרך הכנענים שוב אינה מובילה לשום מסקנה פוליטית מעשית, התיאש ממנה ופרש מן החוג. למעשה לא פעל החוג מאז סיום המלחמה, פרט להפצת כרוזים אנטי־ציוניים בשעת הקונגרס הציוני האחרון (העולם הזה 72). כן הקימו את הליגה למלחמה בכפייה הדתית, בה השתתפו כמה אישים שפרשו ממנה אחר שנודעה להם זהות היוזמים.

לפני כשנה נפגשו שני ראשי החוג — יונתן רטוש־שלח ואהרן אמיר — עם יהודי אנגלי, המייג'ור שמואל וייזר, אדם בעל נטייה לחוגים רב־גוניים, שתמך פעם בקבוצת ברנסון באמריקה ושיתף אחר כך פעולה עם חביב שיבר בעל הרשימה הדימוקרטית שאספה 375 קולות בבחירות לכנסת. תוך שותפות מוזרה עם יהודי לא־עברי זה, יסדו פירמה חדשה, מרכז העברים הצעירים, שפירסם כמה מודעות (מעורפלות למדי) בעתונות היומית והשתתק מאז. בסך הכל אין מספר מקורבי החוג כיום עולה על מספר חבריו עם היוסדו, לפני עשר שנים, אף כי חבריו התחלפו תכופות.

סיכוייו של החוג להגיע אי־פעם למעמד של השפעה, לפ־חות בקרב הדור הצעיר, קלושים למדי.

ליקויי החוג נובעים במידה מסוימת מאופיים של שני ראשיו, קובעי תורתו למעשה, ששניהם משוררים מוכ־שרים מאד החסרים גישה פוליטית, הרואים את עצמם יותר כנביאים וכמבשרי־תורה מאשר כמנהיגים ומייסדי מפלגה.

* בין עורכיו היו אורי אבנרי ומיכאל אלמז, מנהל תיאט־רון זירה, ובהתחלה גם עמוס אילון, כיום חבר מערכת הארץ.